

СВЕСВЈЕТИЈЕ И СВЕСВЕТИЈЕ

ADDENDA

ET CORRIGENDA

Димитрије М. Калезић
Православни богословски факултет,
Универзитет у Београду
(jkalezic@gmail.com)

Другу од ове двије ријечи чуо сам током последњих десетак година можда десетак пута, али је нигдје нијесам нашао писмено фиксирану – све до ових дана. Наиме, на сајту Српске Православне Цркве www.spc.rs 12.06.2014. налазимо израз свесветије, а имамо код Његоша и ријеч раније познату – свесвјетије. Њих су двије акустично, по изговору и по слуху, прилично сличне, али поријеклом и значењем су врло различите и *дивергентне*: префикс *све* настао је од ВСЕ, а главни дио ријечи *свјетије*, изведен је из коријена СВѢТЬ – то је свјетлост створена, тварна, физичка, а друга ријеч има други коријен и у старословенскоме и у црквеносло-

венском језику: СВѢТЬ – свети, па префикс ВСЕ, стављен уз придјев има другу улогу, суперлативнога префикса, означава суперлатив – ВСЕСВѢТЬ – најсветији, свесвети: старословенски СВѢТЬ (светиј, све^нтиј) а црквенословенски СВѢТЬ (свјатиј). Свесвјетије је настало од коријена СВѢТЬ што означава свјетлост тварну – цио, сав свијет, свемир који сија, блиста. Из тога коријена, односно гласа Ђ, настало је наше данашње у дијалектима е, и, ије, а од старословенскога Ѧ, односно црквенословенскога Ѧ – чисто е. Тако, свесвјетије значи: најсвјетлија, најјача, највећа свјетлост, а свесветије – најсветија, највећа светост, највећа светиња; она је светост, атрибут самога нествореног, надтварнога и вјечног Бога, и, таква, она је изнад твари и свакога поређења. Ово је лексички неутемељен израз, хибрид; означава надтварну заједницу светих: Бога, анђела, светих... која је надтварна и благодатна надреалност која улази у подручје природе, али без континуитета и идентитета. Будући, дакле, изнад свега створенога и тварног, она је свему природноме недосежна. Његош није, нити је могао, нити је покушавао, да досегне натприроднога Бога и његов атрибут – светост, јер је, будући надтварна

– она недосежна. Из тога разлога он не употребљава такву ријеч, па је у његовоме речнику и нема, а старословенско Λ (E^h) и црквенословенско Λ (ja) код нас је дало чисто e : СВАТЇЙ – свети. Ове друге ријечи која заокупља нашу пажњу – свесветије – нема ни у једном речнику ни црквенословенскога ни српског језика. Она је настала замјеном A у E ; таквих ријечи има још у нашем језику: ИМА – име, ПЛЕМА – племе, СЋМА – сјеме и друге.

Прва од ове двије ријечи (СВЋТЋ) не представља никакав проблем и њено тумачење је потребно само да је учини јаснијом. Наиме, ово је сложена ријеч, па њен први дио *све* има значење свеукупнога садржаја особина које изражава; стављена у контекст придјевски, односно прикључена придјеву као његов префикс, она има значење суперлатива: ВСЕ – све, па је свесветије исто што и најсветије или – свето у потпуности. Овдје нема потребе ни за каквим даљим тумачењем, јер је све јасно – односно, као надтварно и нестворено, оно је високо изнад твари и поређења – ван компарације. Овдје није дат наш суперлативни префикс, него је пренесен грчки – $\pi\alpha\varsigma$, $\pi\alpha\sigma\alpha$, $\pi\alpha\nu$, али преведен – сав, сва, све, па, тако означава највећу укупност надтварне светости. Кад свесветије уђе у тварни свијет својом интервенцијом, њему није при-

земље, историја, иманенција... ван домета, него оно залази у њу својом вољом и то су у природи ванредне појаве – чуда, а не редовне природне појаве.

Тако, овај префиксални дио придјева ВСЕ – ВСЕСВАТЇЙ, чини да ова ријеч значи – најсветији.

А има ли стварно тога стања: свето је атрибут Бога нестворенога, нетварнога и надтварног, надвременога и вјечног, па има ли мјеста компарацији? Божанска светост својом транзицијом освјетљује и посвећује бића и твар у овоме свијету, а не материјализује се, јер је та свјетлост од светости нематеријална стварност (стварност вишега реда) и не може да је констатује и схвати никакво проучавање, мјерење, снимање, анализа..., из проста разлога што је она нетварна иако транзицијом улази у подручје твари, па је посвјетљује, освећује. Будући да је то одсјај надтварне особине Божје – светости, ова свјетлост је метафизичка, односно мета-метафизичка, па је и даље атрибут Бога, којим се он надтварни, свевремени, надвремени и вјечни, оприсутњује у тварној природи. Таква, она, нестворена, у свему је изнад твари створене, тварне – нетварна је, надтварна је.

Ова друга ријеч – свесветије, представља и значи питање које захтијева шире објашњење. То уопште није створена и тварна свјетлост, него алтерна-

тивна, нестворена, вјечна, која перманентно зрачи од надтварне светости која је вјечно својство самога Бога. Она је, прије свега, нематеријална, односно нестварна, затим нестворена – надтварна; она је, практично, транзиција Божје светости, која је (будући светост) нестворени и надтварни атрибут самога натприродног Бога. Она се пројављује, али – непроузрокована, надузрочна, по Божјој вољи и дјеловању, а не по вољи ни потреби тварнога свијета или људскога субјекта у њему који је тварна слика надтварног Бога. Таква, она је само дејство и интервенција самога Бога творца у природи, његовој творевини. Благодатни дарови и исцјељења, који не проистичу из природе – ни тварне, ни створене – јесу транзиција и дејство самога Бога у његовој творевини. За извјесне тачке и просторе гдје Божја благодат активно присуствује, а неидентификована са природом, и дјелује, ми знамо: то су мјеста у простору и природи у поштовању од вјернога народа који од њих, односно од Бога, преко одређенога светог и њих као посреднога чиниоца, добија своју доживљајну помоћ, исцјељење... и исказује своју дубоку благодарност. Овамо у првом реду иду литургијски жртвени дарови послје освећења: они су природни и у природи су, али освећени благодатним

дејствима која су молитвом епиклезе призвана директно од Бога; затим дођу разна светишта и светишта која немају светост од свијета природе, него светост се у њима и кроз њих пројављује својом вишом реалношћу која је транзицијом од Бога доспјела до њих, и они, такви, нијесу предмет ни оптике ни било које друге природне науке, него као натприродне и метафизичке реалности, и нестворене, оне по Божјем допуштењу и дејству својом транзицијом превлађују одстојање и природни континуитет и дјелују освећујуће. Очигледан и опипљив примјер за ово су мошти светих – али је то питање које захтијева шире и разложније објашњење, па га сад остављамо по страни; у ствари, упућујемо на њега. Ова свјетлост је нестворена и надтварна, она непосредно зрачи од Бога и преко Цркве као посредника пројављује се у овом свијету, али се разликује од тварне свјетлости кроз коју може да зрачи, али се не спаја с њом и не слива уједно – нема идентификације.

II

Око овога назива *свесвети-* је морамо се шире позабавити. Док је први израз – свесвјетије значио свјетлост укупну овога свијета, створену и тварну – до-

тле ова, *свесветије*, нема у виду па и не подразумејева физичку свјетлост, него – нетварну транзитивну свјетлост, а свјетлост која зрачи од ње није створена ни стварна, него транзитивна и потпуно другог поријекла и квалитета од тварне свјетлости која је створена – у питању је светост и њена свјетлост – од Бога која је, таква, надтварна. Њој је најближа и најсличнија – и уствари она то и јесте – свјетлост исихастичка из висина и плавети наднебесја која од Бога полази и пројављује се – независно од природних услова, а по вољи Божјој, као дар Божји, овдје и ондје у свијету, не идентификујући се с њим, јер би то неминовно одвело из нестворене и надтварне трансценденције у чист пантеизам, у коме нема мјеста ни односа твар – надтвар, Бог – човјек, свијет.

Будући да је религија однос и дијалог Бога и човјека, односно свијета у цјелини, пантеизам то укида и онемогућује, свдећи их у једно. Зато свјетлост која зрачи од светости, која је својство надтварнога трансцендентнога и натприроднога Бога, и свјетлост овога тварнога свијета коју проучава оптика, немају односа и онтолошки су различите па између њих нема ни односа природно-натприродно, а то значи – ни дијалога религијског, бого-човјечанског, јер га онемогућује пантеизам:

надтварни и нестворени вјечни лични Бог не мијеша своју атрибутивну транзицију из надтварне вјечности са тварном свјетлошћу у природи која је у подручју физике: овај свијет и његова свјетлост и она која зрачи из наднебесја, и иманентна је предметима у природи. Али као што натприрода и природа нијесу идентичне, тако ни њихове свјетлости се не идентификују; могу да се прожимају, али су у односу једна према другој, без идентификације. Ова је свјетлост изнад домета науке о природи, јер је за њу и све створено она трансцендентна и као таква – наднаучна. То се види и из самога њеног назива „свесветије“ што значи: најсветије, то је оно што је изнад свакога научног истраживања и поређења, у чему нема ничега несветог, него је све свето. Суперлативни префикс ВСЕСВАТЇЙ, ВСЕСВАТЇЙ у нашем језику никако не прелази у је, него остаје А (Е^н), и никако не може да произведе **Ъ**, а ово Е^н никако не прелази у неки други вокал, него само у чисто е, ослобађајући се своје назалности.

Ово питање је, особито по своме моделу, врло блиско питању Божанске и тварне Софије и њиховоме међуодносу у рускоме богословљу и религиозној философији. По овоме, мисле извјесни аутори, софиолози. Божанска Софија је уло-

жила логосна сјемена, λόγοί σπερματικοί, у твар, па тварна Софија има – по мишљењу критичара оваквога мишљења – елементе пантеизма у интерпретацији неких софиолога руских. Али у овој интерпретацији није баш јасно – је ли Божанска Софија дио себе, кроз та сјемена, уложила у твар или је само ушла у твар својима надтварнима натприродним дејствима. Ово је изазвало велики и широко заснован спор у руској религиозној философији и богословљу по коме су коначни резултати: постоји Софија-божанска или надтварна и њено дејство, одсјај, одјек, отисак... Софија тварна. Овај је спор својом пантеистичношћу неких, а на којој су инсистирали неки интерпретатори, потресао руску религијско-философску мисао током прве половине XX вијека. У крајњој линији и дometу овдје није дошло до идентификације Софије божанске, ни Софије тварне са природом, па имамо између њих – и једне и друге – са природом одстојање и однос, а не идентификацију – пантеизам, као реалност *de facto*. Ту може да се говори о пан-ен-теизму, а никако о пантеизму за кога нема услова – управо због немогућности и недостатка идентитета.

Оваплоћени Христос је својим оваплоћењем постао свјетлост тиха, и такав је реално

присуствовао у тварноме свијету; али он није свјетлост ни свијета створеног, твари, нити је он свјетлост своја сопствена и посебна, него је он *свјетлост свете славе*. Ова његова особина и страна бића и њено надисторијско и надвремено поријекло јасно су истакнути ријечима пјесмене молитве на вечерњој служби СВѢТЕ ТИХИЙ СВАТІА СЛАВЫ... Фино је и јасно речено да је он свјетлост φώς, *lux*, тиха, али не од тварне свјетлости (СВѢТА), него је својство нетварне свјетлости из које зрачи – СВАТЫА СЛАВЫ БЕЗСМЕРТНАГО ОТЦА БЛАЖЕНАГО, τό άγιον. Ову је молитву саставио у VI/VII вијеку Св. Софроније, патријарх јерусалимски, свакако на грчком језику, добро разликујући значења φώς άγιον од свјетлости тварне, а на словенски је преведена у годинама припреме за великоморавску словенску мисију (IX в.). Прва њена синтагма је вокативна, а друга генитивна: првом се позива СВѢТЪ (свјетлост) ТИХИЙ (то је Христос), а друга говори о поријеклу и припадању те свјетлости: она је (од) СВАТЫА СЛАВЫ. Значи, то није тварна свјетлост, него тиха надтварна свјетлост свете славе бесмртнога Оца; она се, неусловљена природним законима, јавља у природи и у њој присуствује и искупљујуће дјелује. Тварну свјетлост као својство приро-

де, проучава природна наука, а ова свјетлост наднаучна недосежна је домету и методама науке природне, из проста разлога што је натприродна, надтварна-нетварна, јер непосредно зрачи од *свете славе небескога Оца*, а није ни од свијета ни од свјетлости свјетске/створене (СВЪТЪ.). Значи, њено постојање и поријекло је – врло постојеће, предтварно и надтварно, и никаква наука природна не сеже к њој, а поготово је не проучава, чак ни оптика, из разлога што је она надфизичка – надоптична, јер то није свјетлост природна, подложна научним методама и испитивањима, него их недосежно надилази, надгорњава. Између њих постоји одстојање и однос, а не идентификација, а могу да се и прожимају, али – као различите, тварна и надтварна.

Дакле, Христос, та свјетлост тиха свете славе, реално се оваплотио и примио, ради искупљења – такође реално, твар и тварност, а натприродну свјетлост прима, односно преноси, будући транзитивну и надусловну: она, та свјетлост свете славе освећује, а извор њенога освећења није у подручју СВЪТА (свјетлости тварне, и твари уопште) и МІРА (свијета тварнога), него је она од самога Бога – то јасно каже друга синтагма, иначе посесивна, која јасно наглашава посесивним генитивом да је то свјетлост СВЪТА СЛАВЫ, а не – ни ово-

га свијета, ни своја сопствена. Свјетлост тварна овога свијета, створенога заједно с њим, и њему иманентна, и присутна је у атмосфери и иманентна земљи, рудама, води... камену. То је кратко и јасно пјеснички изразио Његош кроз 3–4 стиха:

Дјејствија напрежу духове,
Стјесненија сламају громове;
Удар нађе искру у камену, –
Без њега би у кам очајала.
(Горски вијенац, 2310–2314)

Главни чвор нашега занимања и излагања представља израз *свесвѣтије*, сила која „све видљиве и невидљиве свјетове чува, прожима и одржава у неразоривом јединству“.¹ Свођење *свесвѣтија* у сферу твари води – или евентуално примиче – читаоца и слушаоца у тему и сферу пантеизма, што – не само да није у реду, него је потпуно погрешно. Друга је ствар што те ријечи нема ни у једноме речнику нашега језика, ни старог ни новог. Изузетак чини двотомни *Речник Његошева језика* академика Михаила Стевановића и његових сарадника гдје је наведено неколико (6) примјера, али само ријечи *свесвѣтије*, а израз *свесвѣтије* није регистрован ни у једној нашој лексикографији уопште, него

¹ Ускршња порука Митрополита Амфилохија 7.V 2013.

је типична неоснована интерполација и још неоснованији лексички хибрид; она је нешто надтварно и надфизичко што окреће мисао према хетеродоксији, а Његош до ње натприродне није ни посегнуо, а камоли да је до ње досегнуо. Стевановићев двотомни *Речник Његишева језика*² у контексту набраја шест примјера употребљенога израза свесвјетље. Тако, овај уникални примјерак лексеме *свесвјетље*, чија садржина излази да је спој и услов надтвари и твари, као феномен, типичан је уникални хибрид, близак пантеистичкој концепцији. Пошто ње није било – и нема је – у Његошевој лексикографији, не треба је ни сад уносити у његов речник ни као појам, ни као категорију, ни као садржај, сем ако је неко намјеран да Његоша исправља и допуњује – практично и теоријски, да га фалсификује – на штету његове метафизичке чистоте, мијешајући твар и надтвар, што он није чинио, а то

² Михаило Стевановић и сарадници, *Речник језика Петра II Петровића Његиша*, II, САНУ, ЦАНУ, Вук Караџић, Народна књига, Обод, Просвета, СКЗ, Београд, 1983, 263; *Речник уз Целокућна дела Петра II Петровића Његиша*, Обод – Цетиње, Просвета – Београд, 1974, 226. Израз свесвјетље није ни регистрован; њега не региструје ни *Словарь Академии Российской по азбучному иорядку*, в Санктпетербурге, 1822, 93–94.

је квалитетом вид и облик пантеистичности. Практично, таква интервенција би била потпуно неутемељена новина – фалсификат, а то је нешто недопуштено и недопустиво.

Филолошки коријен ове двије ријечи није исти, него је двојак: СВЕСВАТЉЕ је од придјева СВАТЉИ, СВАТАА, СВАТОЕ, а друго, физичко и тварно СВЪТЉИ, односно глагол СВЪТЉИТИ (свијетлити, сијати, блистати) је тварна свјетлост, што је јасно из начина писања: једно је надтварно СВАТЉ, а сасвим друго – физичко и тварно СВЪТЉ; оно прво је светиња, нетварна божанска транзиција, а ово друго свјетлост овога свијета створеног, њему иманентно својствена; једно је ријеч физичкога и тварнога значења, а друго метафизичкога и надтварнога. Ове лексеме се не мијешају и не идентификују, него се суштински разликују; не мијешају се и не додирују ни као графеме, ни као фонеме, ни као семантички садржаји, а посебно је питање што се јавља непостојећа и стварно неутемељена ријеч – *свесвјетље* и њоме се „богати“ Његошев језик и тематика, и то штетно, непотребно и неосновано – типичан неосновани лексички хибрид; овим као да почиње неодговорни процес фалсификације Његоша, и то у јеретичком смислу. На овакву „слободу“ и интервенисања ни-

ко нема ни слободу ни право. Ова два различита – и поријеклом и значењем – коријена дала су двије посебне фонеме и морфеме, у свему различите – прво из лингвокоријена, па даље: облик, значење, функција... и два нивоа – физички и метафизички: СВѢТЪ (свјетлост, блистање, сјај) је твар створена ни из чега, а СВАТЪ (свет, светиња, сијање, блистање) је транзиција Божје нестворене, а надтварне, нетварне и изворне светости која, будући надфизичка и метафизичка, није подложна никаквоме проучавању и његовим методима, него само се кроз њих повремено, по Божјој вољи, пројављује у свијету тварном кроз таласе и ритмове његових закона. Дакле, израз свесвјетлије је термин са својим значењем, а *свесвѣтѣије* хибрид, празан од тварнога садржаја, а неутемељен филолошки и, што је још важније, људи га приписују Његошу, а он га није имао ни на крају свијести, а камоли у речнику, ни говорноме ни књижевном. Кад би се свјетлост Божје светости, СВАТЪ, идентификовала са свјетлошћу овога свијета (СВѢТЪ), онда не би било ни услова за двојство тварнога и надтварног, нити услова за однос молитвени: ни феномен, ни морфема, ни лексема, а постојеће различите графеме (Ъ и Ѧ) не би имале услова за однос – ту бисмо имали онтоло-

шки идентитет, без одстојања и простора за однос – надтварни и тварни, па ни религијско-молитвени – типична онтолошка равна пантеизма гдје нема разлике и односа између надтвари и твари, ни услова за њихов (међу)однос, везу, дијалог... Филолошки и тварно неутемељен израз *свесвѣтѣије* означава надтварну заједницу светих: Бога, анђела, светих... која је надтварна благодатна реалност, изнад свакога поређења. Она није из подручја онтологије, него је из метаонтологије, па *свесвѣтѣије* разумије као суперлатив без нижих степена, позитива и компаратива. Бог и његова својства су изнад свега створеног, постојећега, и зато нема услова за њихову компарацију са било чим тварним; ту не долази у обзир ни твар у цјелини, па ни њена свјетлост (СВѢТЪ). Једноставно, идентитет пантеизма не омогућује однос нити икакав дијалог.

Оваква концепција је Његошу туђа јер за њу нема мјеста у свијету његове мисаоне поезије, и њеној сфери и ведрини духовности. Једина тачка која омогућује религирање, религиозну поезију и повезаност, Божјега надтварног свијета у коме врхуни лични Бог, и створенога тварног свијета у коме се сажима твар и кулминира у томе – јесте боголики човјек, који је по своме најунутрашњијем са-

држају и квалитету тварна и створена личност – слика надтварнога и нествореног Творца, Бога. Те чињенице и њихов однос помињу многи мислиоци, посебно пјесници, али нико – ни дубље ни садржајније – чувајући атрибут надтварности, од Његоша; овдје имамо неколико мјеста гдје је мотив слика Божја у човјеку усличен Оригиналну и Творцу, човјека – Богу. Између тога двога – Оригинална и копије, ма колико да су слични, мора да постоји мисао, језик, однос и одстојање, а то је она најдубља сушта и суштинска разлика која условљава однос Творца и твари – тако да стварни идентитет онога из *йогдна* са оним из *нагврха* не постоји. Тако је Његош, дотакавши пјесничким челом звјездано небо, постигао у сличности идентитет, али не у самој његовој натприродној бити, него је прожео слику Оригиналном. Зато је твар – твар, без обзира на језик и однос, и сличност са Творцем – Творац је, а не твар, изнад свега тога и недосежан је, па зато он *јеган* условљава двојство, од најтананије финоће па до видљивости и опипљивости. То је врх домета и дно коријена сличности тварнонадтварне суштине (а не идентичности) Творца и творевине. Само тамо гдје се твар и надтвар допуњују, гдје се додирују и прожимају, али ипак не идентификују – ипак има, али макар

мало, размака и односа, па то, иако је близу и блиско, још није идентичност у којој је однос онемогућен, него је твар – твар, а надтвар – надтвар. Дијалог и однос савлађује одстојање, али пантеистичкога идентитета на једно нема – твар је твар, а надтвар – надтвар, и њих комуникације не идентификују.

Као што видимо, овдје Његошу није нађена равна, па нам то не даје ни права ни основа да не признамо онтолошку разлику између личности надтварне, Бога с једне, и безличне, али персонификоване твари, која није персонална, у којој се одсликава, као отиснут, Бог – човјека, с друге стране. Зато Творац и творевина, ма колико били блиски, ипак су два неједнака чиниоца и између њих може да постоји само знак неједнакости ($\neq$), а не никако знак једнакости ($=$). То што нијесу идентични Творац и твар а у односу су – то је услов и простор односа и њихове комуникације, узајамног саодноса за комуникацију. Они су у односу слика – Оригинал.

Вратимо се на двије полазне фонеме и лексеме које су мотив и предмет овога нашег размишљања: свесвјетија има у твари и биће га, али *свесвѣија* нити га има нити ће га бити, из разлога што је то својство надтварнога Творца; као такво, недосежно је људској мисли, осјећању, ријечи и твари уопште.

Ето докле је досегао још више и на што још више указује смисао видљивих графичких разлика, изражен кроз два израза и исказан кроз двије посебне старословенске графеме (Ѕ и А).

Иначе, нико у литератури, ни нашој ни страниј, није тако приближио слику (личност човјеку) која је тварни отисак личности надтварнога Бога у твари, са њеним оригиналом, Богом, као Његош у поеми *Црноћорац к свемоћућем Боју* (стихови 54 и 56), јер какво је и које је то својство или особина коју човјек има *заједно* са надтварним Богом, ако то није његова личност, која се као Оригинал одсликава у тварноме човјеку и чини га сличним Богу? Човјек Богу са-личи – сличи, сличан је. Ево докле нас је довело графичко разликовање Ѕ и А, односно тварне свјетлости (СВЪТЪ) коју проучава физика, односно њен дио који се зове оптика, и надтварне, нестворене и изворне свјетлости која зрачи/сија и сјаји од надтварнога Бога творца и његова нествореног атрибута/својства – *свѣтосѣи* (СВАТЪ) на сву творевину, твар, и пројављује се по хтјењу самога Бога без – односно преко – услова природнога дјеловања. Тако, надтварни лик натприроднога Бога отискује, одсликава се – с+лик=слик(а) – у тварноме човјеку који природу превасходи, па по томе, „твар

је творца човјек изабрана“.³ И ту је основ човјекове боголикости – у надтварној и недосежној слици у њему – „светија“ које зрачи из светости, а не у свесвјетију које је створеној реалности иманентно, јер је и оно твар. Зато поглед на човјека, појмљен из натприродних висина и тварнога свијета, јесте *ТЕОанѿроилошки*: разликује се трансценденција надтвари – вјечна, надвремена, надтварна и нестворена – од твари коју она одржава и осмишљује. Из овога слиједи као коначно: свесвјетије је свеукупна свјетлост (СВЪТЪ, φῶς, lux) а свесветије – свеукупна нестворена, вјечна и надтварна светост (СВАТЪ, ἅγιον, sanctus), и њена свјетлост; тајанствена, неиспитива, а доживљајна – *исихасѣичка*; њом се тварни боголики човјек обожује, доживљајно с Богом се сједињује, па том страном своје личности и бића, он се Богу приближује и доживљава га – заједно саживљује, обожује, а не бива обожаван, него је човјек, обогашен овим даром, а може да буде уважаван и поштован као жива и активна веза са Богом са којим је у ближем (са)односу.

³ *Луца микрокозма*, Посвета С. М. Сарајлији, 134.

III

Горње излагање – деликатно, танано, словесно... – нема, рекли смо, филолошкога коријена, односно његов назив *свесвјетије* је изведен од ВСЬ (вас, сав) и СВѢТЬ (свјетлост тварна, створена); али други израз *свесветије* је израз филолошки неутемељен; настао је – тако је најприхватљивије – можда ту крајем минулога вијека, јер га нема писмено фиксираног до ове (2014, односно 2013) године, из разлога лакоће изговора – *свесветије*. Ту је извршена фонетска адаптација, а потпуно занемарена етимологија, па ријеч сад личи старословенској ВСЕСВАТІЙ (свесвети, најсветији), а то је друго значење – надтварна свјетлост; а широки популус, избјегавајући тежи изговор ријечи свесвјетије, тај изговор мало адаптира и чини лакшим за изговор – свесветије; а што је он без метафизичкога значења и откровењскога садржаја, без филолошкога приступа и вађења лингвистичкога значењског коријена, то отвара могућност мијешања *швари* и *надшвари* и чини могућност за уливање пантеистичкога садржаја у тај амбијент, тиме се мисао замућује, мијешајући лексички те двије димензије и њихови садржаји, а то у нашој науци није још ни записано, а камоли расправљано и

расправљено. То тек омогућује увид у ове значењске димензије и захтијева јасно двојење пантеизма и теизма, а овако се мијешају до идентификовања, а они не само да су неспожљиви, него су искључиви. Ово е у овоме изразу, свесвјетије, не означава метафизички садржај *свесветије*, настало од свесветије (ВСЕСВАТІЕ), него је само асимилацијом израза ВСЕСВАТИЈЕ, ВСЕСВЕТИЈЕ (ст-сл., ВСЕСВАТІЕ, ц-сл. ВСЕСВАТІЕ) фонетски/изговорно примакнут изразу свесвјетије, иако његово е при крају ријечи нема поријекла у ст-сл. А (СВАТІЙ) односно у ц-сл. СВАТІЙ (свјатиј).

Као што смо горе објаснили, свесвјетије је термин без метафизичкога значења, а ово – свесветије, исто тако, јер је истога поријекла, његова изведеница (ВСЬ, СВѢТЬ); оно је практично прелив и фонетска адаптација ради лакоће изговора: лакше је изговорити свесветије него свесвјетије, а није изведено из лингвистичке основе (ВСЕСВАТІЙ) која му гарантује значење надтварнога поријекла. Зато ту, и поред фонетске адаптације и њиховога говорног поравнања, треба јасно разликовати надтварно значење израза и појма *шварни* (СВѢТЬ) од надтварнога (СВАТЪ), што искључује и најблеђу могућност пантеизма. Дакле, кад изговоримо ријечи свесветије и свесвјетије, добро

мисаоно посегнимо у дубину за коријенима њиховим, и ви-дјећемо њихове значењске разлике/разлазе: једно је свјетлост тварна, оптичка (од СВЂТЬ), а друго надтварна којој је име изведено из коријена СВАТЂ, па ово е у њеној варијанти метафизичке димензије потиче од А, а тварне димензије – од Ђ. Ово су, значи, безодносни и неуклопиви појмови.

Дакле, њихово фонетско прилагођавање до изједначења није им донијело значењску паралелу ни узрочнопоследичну везу, него су дивергентноразлазни значењем, па их изговор не своди на исту семантичку раван, поготово их не идентификује. И поред сличности акустичке, смисао је ипак из основа двојак: једно, оно које потиче од СВЂТЬ је тварни простор и садржај поднебесја, а ово које потиче од А – тварно неосновано и нестварно долази зрачењем из наднебесја, и нема никаквих услова за њихову идентификацију, јер су то два неспојива подручја и појма. Могу доћи до близине која не укида однос, али без односа идентификација нема услова.

Ово друго значење Његош није имао у виду, није имао ни ријеч за њега; па пазећи на ово, на разлику између та два значења, омогућујемо правилно схватање и обезбјеђујемо адекватну интерпретацију Њего-

шеве мисли, јер на кривотворење – уопште и никакво – нико нема право, посебно не на фалсификацију Његошева пјесничког израза, особито што су из најдубљег основа јасне и појмљиве разлике између твари и надтвари – тако и њихових израза, односно њихових изведеница, и њихових значења – овога постојећег – свесвјетије, и онога без мисли измишљенога – и надтварног – *свесветије*.

Његош је био архијереј – светитељ који о светости мисли и говори из димензије трансценденције наднебесја, а не из иманенције и њенога тварног ни приземља ни подземља. Зато је, по њему, светост надтварни квалитет који светитељ (=архијереј) претходно прими и преноси на лице јерархије – свештенога реда и поретка (свештеноначалство, свештеноначеље), а *архијереј* је као изворно/првотно помазујући и освећујући, изнад и испред *протојереја*: он је начелно освећени и првотно освећујући, па тек дође *протојереј*: први из низа јереја који настављају и преносе даље освећење. Овдје је овим разликовањем, Његош исказао своју исконску/изворну православност и њену трансценденцију, да му нема приговора.

IV

Као што рекосмо у почетку, на сајту Српске православне цркве www.spc.rs од 12.6.2014, истаљен је и предложен пажњи трагача израз *свесветије* коме смо поклонили одговарајућу пажњу у шире развијеном излагању; а сад ћемо то да сузимо и његове разријешене конце сведемо, додајући још неке податке, термилошке и значењске – и тако читаоцу предочимо и предложимо потпунији значењски садржај овога израза.

Пођимо редом.

Имао сам у пољу пажње једну богослужбену пјесму у којој је употребљен придјев СВЕСВАТИЈ, који сам оставио по страни, а сад је узимам у средину у овоме закључном дијелу излагања и од ње полазим. Из претходног излагања је јасно да се овдје ради најприје о семантичкоме значењу ријечи *свесветије*. Речено је да је то потпуно други израз – и значењски и садржински, и поријеклом и значењем – од израза *свесвјетије*: у основу израза *свесвјетије* је језички термин СВѢТЪ, а у основу овога, *свесветије* – старословенски коријен СВАТ- (свент-), односно црквенословенски придјев СВАТИЈ, па су се из графеме, односно гласа **Ѣ**, развили дијалекти нашега језика –и, –е, –ије (икавски, екавски, ијекавски), а из старословенскога СВАТЪ, односно црквено-

словенског СВАТЪ, добили смо чисто Е; а то двоје је неспојиво једно с другим па се не састају на истој равни, ни гласовно ни значењски. Зато онај ко их своди на једну изговорну раван прави насиље над језиком и изводи погрешан закључак, па их своди на једно – уједно, па коначно излази једна иста ријеч из два различита коријена у двама језицима, а у ствари су двије ријечи од којих је једна – СВѢТЪ може да буде ијекавска и екавска (свијет; свети, свет), а друга је екавска (свет), јер од црквенословенскога А изводимо само е-, свети.

Овдје ће нам бити богослужбена поезија врело података за ову лексему. Имамо у виду *Службу иразника Светше Тројице, Духова*. Пажљиво сам прегледао за читаву недјељу дана богослужбене текстове и нашао већи број мотива од којих сам извјесне – маркантне и с разлогом изабране издвојио и предлагем их пажњи читалаца.

1. ВСЕСВАТЫЙ ДУШЕ, ИСХОДАЙ ИЗ ОТЦА И СЫНОМЪ ПРИШЕДЫЙ К БЕЗКНИЖНЫМЪ ОУЧЕНИКОМЪ...⁴

2. ВСЕСВАТЫЙ ДУХЪ НЫНЪ СОШЕДЪ НА АПОСТОЛЫ ВИДОМЪ ОГНА...⁵

⁴ Недјеља Педесетнице, јутрења, егзапостилар, 1.

⁵ Недјеља Педесетнице, сриједа, јутрења, сједалан, 2.

3. ДУХЪ ВСЕСВАТЫЙ, ОЦУ
ЕДИНОСУЩЕНЪ И СЛОВУ, НА-
ШЕДЪ НА ОУЧЕНИКИ...⁶

4. ВСЕСВАТЫЙ ДУХЪ
НЫНЪ СОШЕДЪ НА АПО-
СТОЛЫ ВИДОМЪ ОГНА, ОУ-
ЖАСОМЪ ИСПОЛНИ ЯЗЫКЪ
СОБРАНИА...⁷

5. ДУХУ ВСЕСВАТОМУ,
СО ОЦЕМЪ ПЪВАЕМОМУ, И
СЪ СЫНОМЪ ЖЕ, ВОСПО-
ИМЪ ВЪРНИИ, КЛАНАЮЩЕСА
НЕПРЕСТАНО: ТРОИЦУ
ПРЕСВАТУЈУ БОГА ЛЮДИЕ
СЛАВОСЛОВИМЪ.⁸

Као што се види, овдје је присутан трећи ступањ поређења код придјева са префиксом ВСЕ-. То је преводна копија грчкога πᾶς (сав); он означава свеукупну предност, а не само једносмерну као наше нај-. Тако, грчки префикс – а то је и суперлатив као израз у цјелини – је богатији и садржајнији од нашега суперлатива, јер не означава само једносмјерност као наш префикс нај-. Тако грчки префикс – а то ће рећи и суперлатив као пун облик – је садржајем богатији, јер је свеобухватан, као израз, од нашега словенског:

⁶ Недјеља Педесетнице, четвртак, јутрења, стиховње стихире, 1.

⁷ Недјеља Педесетнице, петак, јутрења, по I катизми сједалан, 1.

⁸ Недјеља Педесетнице, петак, јутрења, на стиховње стихире, гл. 6.

свесветији је неупоредиво обухватније од најсветији.

Управо према томе поређењу и градацији придјева, састављена је и ова молитва на вечерњи; њу, у њеним валовима предлажемо пажњи читалаца:

СВЪТЕ ТИХИЙ СВАТЫА
СЛАВЫ, БЕЗСМЕРТНАГО
ОТЦА, НЕБЕСНАГО, СВАТАГО
БЛАЖЕНАГО, ИСУСЕ ХРИСТЕ
– ово је активна синтагма која одговара првом степену поређења – позитиву, па дође даље:

ПРИШЕДШЕ НА ЗАПАДЪ
СОЛНЦА, ВИДЪВШЕ СВЪТЪ
ВЕЧЕРНИЙ, ПОЕМЪ ОТЦА,
СЫНА И СВАТАГО ДУХА, БОГА
– предметна синтагма другог степена,

и, најзад, завршни вал:

ДОСТОИНЪ ЕСИ ВО ВСА
ВРЕМЕНА ПЪТЪ БЫТИ ГЛАСЫ
ПРЕПОДОБНЫМИ, СЫНЕ
БОЖИЙ, ЖИВОТЪ ДААЙ :
ТЪМЖЕ МІРЪ ТА СЛАВИТЪ.

Пратећи мотиве и повезујући их, долазимо до смисла: надтварна свјетлост тиха, светог Оца небескога је његов Син, Христос, који се надтварно вјечно рађа од Оца небеског, и дошао је на запад Сунца и видио свјетлост вечерњу која непрекидно зрачи од Бога и освјетљује створени свијет – достојан да

га пјесмом славе гласови преподобних, јер он даје живот. Зато га свијет слави. Од њега, нетварнога и нествореног, зрачи његова свјетлост која је таква – света. Она је надтварна, јер зрачи из светости нестворене. У њеној безграничној сфери су свети (СВАТИЕ) и то је укупност надтварна која је безгранична, надгранична; у њу су ушли освијетљени свети (СВАТИЕ). Тако, они су у свеукупноме и надтварном надграничју, и налазе се у неугасивоме нетварноме свесветију које високо надгорњава тварну светост.

Нама су довољне двије наведене речи (СВАТЪ и СВЪТЪ), односно двије графеме А и Ђ које се разликују у лексички и такве нам се приказују: једну – свесветије као надтварну, а другу – свесвјетије (СВЕСВЪТИЕ) као тварну. Свеци Божји су ушли у наднебесје надграничног свесветија, а мошти многих од њих су видни трагови и тјелесни дјелови њихових бића створених преко којих дјелују божје моћи (МОЩИ – моћи, дејства), па су им оне у томе посредници преко којих се та дејства опредмећују у тварноме предметном свијету. Последице тога дејства су нама видљиве и опипљиве (доступне: оне су виша реалност). Духовска служба, *Служба Силаска Свештога Духа*, рођендана Цркве Божје у свијету вечерњем, то зрачи и тај

мрак разређује својим нетварним и метафизичким осветљењем које високо надгорњава свјетлост тварну, физичку – оптичку. Значи, у велику и необухватну заједницу свесветија – нестварне која је предмет нестворене свјетлости, Божјега зрачења, и његова СВЕСВЪТИА улазе и посвећени људи који су се винули у наднебесје па отуда преносе то зрачење и освећују – прво преко архијереја који је по томе светитељ, јер га изворно, начелно прима, па онда то – та благодатна свјетлост даље иде – преко протојереја и јереја. – Коначно, израз свесветије је филолошки неутемељен, и неадекватно означава / именује биће на Земљи, али означава и надтварну заједницу светих: Бога, анђела, светих...

За разликовање ове двије свјетлости не треба никакво друго објашњење него указати на језик и терминолошко значење ових израза и семантичку разлику њихових свјетлосних зрачења – свесвјетија и свесветија, на твар – СВЪТЪ и његово (њено) свеукупно зрачење и надтвар – СВАТЪ и његово (њено) зрачење – *свесвештије*. У безграничју свесветија живе вишим животом свети (СВАТИЕ), а многима од њих су тјелесни остаци стотинама година овдје на Земљи, и они аутентично преносе у изобиљу нама овамо неизмијењена Божја дејства,

моћи – док тварна свјетлост свесвјетија има домет зрачења само у подручју тварнога свијета. Те двије свјетлости нијесу исте. Из Божје светости (СВАТЪ) зрачи нетварна – надтварна свјетлост, свесветије а из тварне свјетлости (СВЪТЪ) зрачи тварна и физичка свјетлост; прва је нестворена и, таква, надоблачна и надвечерња, а друга – тварна, и, таква, предметна и вечерња. То је сфера свесветија у којој су, као у надмрачној сфери, свети који отуда, од тога богатства свесвјатија к нама и овом свијету у цјелини свједоче – са-виде (заједнички виде) и прослеђују ту вишу надтварну свјетлост. Преко њих се пројављују у свијету видљивом интервентна чудодејства, светости која освећује; она у овом свијету дејствује отуд, из богатства и изобиља надтварнога свесветија. Значи, *свесветије* је духовни а не биолошки живот светих који живе у сфери надтварне свјетлости која зрачи из светости Божје, нестворене и надтварне а која зрачи од Бога.

Резиме

Два израза из насловне синтагме – свесвјетије и свесветије – изложена су и објашњена и утврђено је да овог другог

нема до нашега времена и он је лексички хибрид без филолошког утемељења. Али, преко тога смо, кроз објашњавање твари и надтвари, природе и натприроде, ушли у високи натприродни домет догматике и јасно је да тварно и надтварно нијесу исто, да је надтвар у сфери Божје светости која, нестварно, зрачи од Бога, а од ње свјетлост – СВЪТЪ, те је свеукупност те горње свјетлости из наднебесја СВЕСВЪТИЕ. Из те сфере и њене климе надтварне зрачи светост посредовањем светих преко којих се обраћамо Богу, свијету његових светих – овамо, а у свијет тварне свјетлости, а кључ свега је замјена А у Е, а Е је у називима стварнога, природног значења настало од Ђ и испољило се у чисто Е. Тако СВЕСВЪТИЕ је тварна, а СВЕСВЕТИЕ надтварна сфера постојања. Ријеч свесветије значи испољавање надтварних помоћи и дејстава у сфери тварне реалности и свакодневице. Те ријечи нема у црквенословенским речницима; нема је ни у нашем савременом речнику писаном, него само у говорном. Значење њене појавне говорне употребе је новог датума. Таква, она представља још једну нову и јаку везу надреалности свијета наднебесја и реалности свијета тварног. □